

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเทศบาลตำบลท่าเกษม

บายศรี สืบสานภูมิปัญญาไทย

บายศรี สืบสานภูมิปัญญาไทย

“บายศรี” เป็นเครื่องใช้ในพิธีสู่ขวัญ ทำด้วยใบตอง แฝงคติว่าขวัญเป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์ ทุกช่วงชีวิตของคน ตั้งแต่เกิดจนเข้าสู่วัยชรา จะมีเรื่องการทำขวัญต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนไทย เช่น ทำขวัญแรกเกิด ทำขวัญเดือน การต้อนรับแขกผู้มาเยือน ซึ่งล้วนแต่เป็นการปฏิบัติเพื่อความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงของชีวิต ปัจจุบันช่างทำบายศรียังคงพบเห็นทั่วไปในชุมชนต่างๆ ทั่วภูมิภาคของประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุในชุมชน หากแต่การประดิษฐ์บายศรีได้ถูกประยุกต์ดัดแปลงให้เข้ากับยุคสมัยสังคมปัจจุบันมากขึ้น

ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว ลงแขก หมายถึง บอกแขกหลายคนช่วยกันทำการ

ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว หมายถึง การที่เจ้าของนาจะบอกเพื่อนบ้านให้รู้ว่าจะเกี่ยวข้าวเมื่อใด และเมื่อถึงวันที่กำหนดเจ้าของนา ก็จะต้องปักธงที่หน้าของตนเพื่อให้เพื่อนบ้าน หรือแขกที่รู้จะได้มาช่วยเกี่ยวได้ถูกต้องทั้งนี้เจ้าของนา จะต้องจัดเตรียมอาหาร คาวหวานสุราบุหรืน้ำดื่มไว้รองรับด้วย และในการขณะเกี่ยวข้าว ก็จะมีการเล่นร้องเพลงเกี่ยวข้อระหว่าง หมู่สาวเป็นที่สนุกสนานและเพลิดเพลินเพื่อคลายความเหน็ดเหนื่อยได้

ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวนี้เป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจของคนไทยที่มีการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังสามารถช่วยสร้างความสมัคร สานสามัคคีกันในหมู่บ้านได้อีกด้วย นอกจากนี้ทำให้เกิดวัฒนธรรม และการขับร้องเพลงอันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่ง ของผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวบ้าน

การทำลูกประคบ การประคบสมุนไพร คือ การใช้สมุนไพรมาห่อด้วยผ้าเป็นลูก เรียกว่า ลูกประคบนำ ลูกประคบไปนึ่งให้ร้อน แล้วนำมาประคบบริเวณที่ปวดหรือเคล็ด ขัดยอก จะช่วยบรรเทาอาการ ปวดเคล็ด ,ขัดยอก,ได้สมุนไพรที่ใช้ทำลูก ประคบส่วนใหญ่เป็นสมุนไพรที่มีน้ำมันหอมระเหย เมื่อนึ่ง ร้อนแล้ว น้ำมันระเหยซึ่งเป็นตัวยา จะออกมากับไอน้ำและ ความชื้น เมื่อประคบตัวยานี้เหล่านั้น จะซึม เข้าไปในผิวหนังช่วยรักษาอาการเคล็ด ขัดยอก และอาการปวด นอกจากนั้นแล้วความร้อนจากลูก ประคบจะช่วยกระตุ้นการไหลเวียนของโลหิตดีขึ้น ช่วยให้ตัวยาซึมผ่านผิวหนัง ได้ ดีขึ้นทั้งกลิ่นจากน้ำมันหอมระเหยยังช่วยให้เกิดความสดชื่นด้วย อุปกรณ์การทำลูกประคบ

1. ผ้าดิบสำหรับห่อลูกประคบ ขนาด กว้าง ๓๕ x ยาว ๓๕ เซนติเมตร ๒ ผืน ๒. เชือก ด้ายดิบ หรือ หนังสติ๊ก ๓. ตัวยาน้ำสมุนไพร ๔. เตาพร้อมหม้อสำหรับนึ่งลูกประคบ ๕. จานหรือชามอลูมิเนียมเจาะรู (เพื่อให้ไอน้ำผ่านได้) สำหรับรองลูกประคบ ตัวยาน้ำสมุนไพรที่ใช้ทำลูกประคบ (ลูกประคบ ๒ ลูก) ๑. เหว้าไพล (๕๐๐ กรัม) สรรพคุณ แก้ปวดเมื่อย ลดอาการอักเสบ ๒. ผิวมะกรูด (๒๐๐ กรัม) สรรพคุณ มีน้ำมันหอมระเหย แก้ลมวิงเวียน ๓. ตะไคร้ (๒๐๐ กรัม) สรรพคุณ แต่งกลิ่น ๔. ใบมะขาม (๑๐๐ กรัม) สรรพคุณ แก้อาการคันตามร่างกาย ช่วยบำรุงผิว ๕. ขมิ้นชัน (๑๐๐ กรัม) สรรพคุณ ช่วยลดอาการอักเสบ แก้อาการคันตามร่างกาย ๖. ใบส้มป่อย (๑๐๐ กรัม) สรรพคุณ ช่วยบำรุงผิว แก้อาการคันตามร่างกาย ลดความดันโลหิต ๗. เกลือแกง (๖๐ กรัม) สรรพคุณ ช่วยดูดความร้อนและช่วยพาตัวยาน้ำซึมผ่านผิวหนังได้สะดวกขึ้น ๘. การบูร (๒ ช้อนโต๊ะ) สรรพคุณ แต่งกลิ่น บำรุงหัวใจ แก้พุพอง ๙. พิมเสน (๒ ช้อนโต๊ะ) สรรพคุณ แต่งกลิ่น บำรุงหัวใจ แก้หวัด วิธีการทำ ลูกประคบ ๑. หั่นหัวไพล ขมิ้นชัน ตะไคร้ผิวมะกรูด เป็นชิ้นเล็กๆ แล้วนำมาต้มในน้ำเดือด ๒. นำใบมะขาม ใบส้มป่อย ผสมกับสมุนไพรข้อ ๑ เสร็จแล้วให้ใส่เกลือ การบูร คลุกเคล้าให้เป็นเนื้อเดียว แต่อย่าให้แฉะเป็นนํ้า ๓. นำ ตัวยาน้ำที่จัดเตรียมเรียบร้อยแล้ว แล้วใส่ผ้าดิบห่อเป็นลูกประคบ ประมาณลูกส้มโอ (น้ำหนักประมาณ ๔๐๐ - ๕๐๐ กรัม) รัดด้วยเชือกให้แน่น (ลูกประคบเวลาถูกความร้อน ยาสมุนไพร จะปล่อยไอน้ำให้ร้อนเหมือนเดิม) ๔. นำ ลูกประคบที่ได้ไปนึ่งในหม้อนึ่ง ใช้เวลานึ่งประมาณ ๑๕ - ๒๐ นาที ๕. นำ ลูกประคบที่รับความร้อนได้ที่แล้วมาประคบคนไข้ที่มีอาการต่าง ๆ โดย สับเปลี่ยนลูกประคบ วิธีการประคบ ๑) จัดท่าคนไข้ให้เหมาะสม เช่น นอนตะแคง ขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่จะทำการประคบ สมุนไพร ๒) นำ ลูกประคบที่รับความร้อนได้ที่แล้วมาประคบบริเวณที่ต้องการประคบ (การ ทดสอบความร้อนของลูก ประคบคือแตะที่ท้องแขนหรือหลังมือของผู้ประคบก่อน) ๓) ในการวางลูกประคบบนผิวหนังคนไข้โดยตรงในช่วงแรก ๆ ต้องทำด้วยความเร็ว ไม่วางแช่นาน เพื่อ ป้องกันคนไข้จากการถูกลวกด้วยความร้อน เมื่อลูกประคบคลายความร้อนลงก็สามารถเปลี่ยนลูกประคบอีกลูกที่นึ่ง ได้ที่ (นำลูกเดิมไปนึ่งต่อ) ทำตามข้อ ๒,๓,๔ ประโยชน์ของการประคบ ๑. บรรเทาอาการปวดเมื่อย ๒. ช่วยลด อาการบวม อักเสบกล้ามเนื้อ เอ็น ข้อต่อ หลัง ๒๔-๔๘ ชั่วโมง ๓. ลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ ๔. ช่วยให้เนื้อเยื่อ พังผืด ยืดตัวออก ๕. ลดการติดขัดของข้อต่อ ๖. ลดอาการปวด ๗. ช่วยเพิ่มการไหลเวียนของเลือด ข้อควรระวัง ๑) ห้ามใช้ลูกประคบที่ร้อนเกินไป โดยเฉพาะกับบริเวณผิวหนังอ่อน ๆ หรือบริเวณ ที่เคยเป็นแผลมาก่อน ถ้าต้องการใช้ควรมีผ้าขนหนูรองก่อน หรือรอจนกว่าลูกประคบ จะ คลาย ความร้อนลงจากเดิม ๒) ควรระวังเป็นพิเศษในผู้ป่วยเบาหวาน อัมพาต เด็ก และผู้สูงอายุ เนื่องจากกลุ่ม บุคคล ดังกล่าวความรู้สึกลดตอบสนองต่อความร้อนซ้ำอาจจะท ำให้ผิวหนังไหม้ท ำให้ผิวหนังไหม้พองได้ง่าย ถ้าต้องการใช้ควรจะ “ใช้ ลูกประคบที่อุ่นๆ” ๓. ไม่ควรใช้ลูกประคบสมุนไพรในกรณีที่มีแผล การอักเสบ (ปวด บวม แดง ร้อน) ในช่วง ๒๔ ชั่วโมงแรก อาจจะท ำให้บวมมากขึ้น ๔. หลังจากประคบสมุนไพรแล้ว ไม่ควรอาบ น ้ำทันทีเพราะจะไปชะล้าง ตัวยานอกจาก ผิวหนังและอุณหภูมิ ของร่างกายปรับเปลี่ยนไม่ทันอาจจะท ำให้เป็นไข้ได้ วิธีเก็บรักษา ลูกประคบสมุนไพรที่ทำในแต่ละครั้ง สามารถเก็บไว้ใช้ได้ ๓ - ๕ วัน

รำวงชาวบ้าน

การรำวงโบราณ เป็นการแสดงออกซึ่งความเบิกบาน ความสนุกสนาน ผ่อนคลายจากการทำงาน ในการร้องเพลงรำวง ชาวหมู่บ้านตะปอนใหญ่จะร้องด้วยท่วงทำนองสนุกสนาน ไม่ซ้ำไม่เร็วจนเกินไปนัก โดยผู้รำและคนร้องที่เรียกว่า “ร้องเชียร์รำวง” ในอดีตจะใช้เครื่องดนตรีเพียงชิ้นเดียว คือกลองทัด หรือที่ชาวบ้านเรียกกลองเพล ใช้ตีกำกับทำนองเพลง ซึ่งมีจังหวะเดียว คือ แต๊ก ตุง ตุง แต๊ก ตุง ตุง ถ้าต้องการให้เพลงเร็วขึ้น ก็กระชั้นจังหวะขึ้นต่อมามีการใช้ ฉิ่ง กรับ และลูกซัดประกอบด้วย

รำวงโบราณ หมู่บ้านตะปอนใหญ่ อำเภอขลุง ก่อตั้งขึ้นจากความคิดริเริ่มของ คุณกาญจน์ กรณีย์ ซึ่งเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมพื้นบ้านหลายอย่าง เช่น การเล่นชักเย่อเกวียนการเล่นเพลงสงฟาง และการเล่นรำวงโบราณ ซึ่งคุณกาญจน์ กรณีย์ได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สร้างความบันเทิงให้กับคนในท้องถิ่น และมีเจตนาเพื่อสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษให้คงอยู่คุณกาญจน์ กรณีย์ เป็นผู้นำของกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านของหมู่บ้านตะปอนใหญ่ เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านรำวงโบราณ คือการแสดงพื้นบ้านข ที่มีการร้องและรำ โดยมีการสืบทอดมาจากการรำวงของชาวบ้านในอดีต ในการรำวงโบราณนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชนและแสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านมากมาย ทั้งการหาวัสดุอุปกรณ์การคิดทำรำยาว บทเพลงที่ใช้ประกอบการรำ รำวงโบราณนิยมละเล่นในงานประเพณี หรืองานรื่นเริงต่างๆในการรำวงโบราณเป็นการรำคู่ระหว่างชายหญิง มีทำรำเลียนแบบสัตว์ต่างๆ เช่น นกเขากระต่าย เป็นต้น นิยมแต่งกายโดยผู้หญิงนุ่งซิ่นยาว สวมเสื้อคอกระเช้า ผู้ชายสวมเสื้อม่อฮ่อมมีผ้าขาวม้าผูกเอว หรือแต่งกายตามความนิยม ทว่าต้องสุภาพเรียบร้อยเหมาะสม ก่อนรำวงจะต้องมีการไหว้ครูทุกครั้ง โดยการนำดอกไม้ใส่แจกันไปวางไว้บนโต๊ะกลางแจ้ง จตุรปูเทียนบอกกล่าวครู ก่อนการแสดง ในส่วนของบทเพลงที่ใช้ร้องรำ เป็นเพลงพื้นบ้านที่ชาวบ้านแต่งขึ้น มีทำนองและภาษาง่ายๆ เนื้อเพลงสั้น และใช้ธรรมชาติรอบตัวมาแต่งเป็นเพลง เช่น เพลงเร็วเข้าซิ เพลงรำวงกันก่อนนะเธอ เพลงนกเขาไฟ เพลงปักษาจะบิน เพลงมิดฟ้ามีฝน เป็นต้น **เพลงพื้นบ้าน**คือเพลงที่ชาวบ้านนิยมนำมาร้องเล่นกันเพื่อผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน สร้างความสามัคคี เพลงที่ใช้มักร้องเล่นกันเป็นกลุ่ม เดิมเป็นเพียงการขับร้องร่วมกัน ต่อมา มีการแสดงร่วมด้วย ซึ่งในการแสดงมักจะมีการชักซ้อมร่วมกัน เพื่อให้การแสดงออกมาสวยงาม พร้อมเพรียง ตัวอย่างเพลงพื้นบ้านที่ใช้ในการรำวงโบราณ

เพลงไหว้ครู

ฉันรำชวนชิตประดิษฐ์รำบายก็มีวันทาฉันรำไหว้ครูไหว้ครู ไหว้ครูไหว้ครูในวงฟ้อนรำ

เพลงนกเขาไฟ

นกเขาไฟบินถลา นกเขาขาวบินมาหาคู่ ตั้งประชัน ตั้งประชันขันคู่มาจู้ฮุกกู มาจู้ฮุกกู จู้ฮุกกรุกจู้ฮุกกรุก ถึงยามสนุกมา จู้กรุกจู้กรู ถึงยามสนุกมาจู้กรุกจู้กรู

เพลงรำวงกันก่อนนะเธอ

รำวงกันก่อนนะเธอ แรกเจอสายตาก็รักกันรำวงเหมือนทอดสะพาน สุขสำราญตัวฉันรักเธอ (ซ้ำ)รักกันนั้นมันแสนยาก คารมปากชายเชื่อไม่ได้ ใจชายหมุนเวียนเปลี่ยนไปเชื่อไม่ได้น้ำใจอย่างเธอ เชื่อไม่ได้น้ำใจอย่างเธอ (ซ้ำ)

เพลงเร็วเข้าสิ

เร็วเข้าสิมีรำวงชายร้องส่งให้หญิงรำไปป่าเขาสาวเจ้าเจริญใจ เกือบดอกไม้เสียใบใส่ลอนผมชวนกันร้องเป็นเพลงชื่นชม เกือบล้มทมร้อยเป็นมาลา (ซ้ำ)

เพลงเจ้านกเขา

โอ้เจ้านกเขา ตื่นแต่เช้าเฝ้าแต่ขัน ทุกคืนวัน เฝ้าแต่ขัน เสนาะน้ำใจ เฝ้าแต่ขันเสนาะน้ำใจ ล่องลอยไปตามสายลม ฉันชมแล้วให้ชื่นใจ โอ้นกเขาไฟ จับอยู่ในยอดดงเขาทองจับเรียงกระไรเคียงคู่ จู้ฮุกกู หากคู่ครอง สองตัวพี่น้อง เฝ้าแต่มองสายตารักกัน

เพลงชวนสาวรำวง

ชักชวนสาวงาม พ่อนรำถวายหลวงพ่อนิจจารูปหล่อ คิ้วต้อซิกะไรข้างเดียวเอาเรียวยนต์เข้าไปรับ ขากลับซิกะไร
น้ำเชียวสิบเอ็ดเดือนเดียว ไปเที่ยวสมุทรเจดีย์ (ซำ) ไปไหนกันล่ะจ๊ะ หรือจะไม่ไยดีพระปฐมเจดีย์ เป็นที่นมัสการ
(ซำ)

เพลงปักษาจะบิน

บินปักษาจะบิน ลา ล่า ล้า บินปักษาจะบินตะวันรอนๆ เมื่อตอนเช้าตรู่ ฉันมองดูปักษาจะบิน

เพลงยามเย็น

ยามเย็นฉันเคยเดินเล่น พบนกนางแอ่นหาคู่เจรจาได้ยินเสียงแจ้ว แว่วตามลมมาๆตัวฉันนึกว่าเสียงหญิงเรไร ฉันจะ
ร้องทักว่าคู่รักก็ไม่ใช่ฉันจะร้องทักคู่รักก็ไม่ใช่ ทำไฉนจะได้รักเธอ

เพลงรู้กินน้ำ

รู้งามกินน้ำอยู่เป็นวง อยู่เป็นวง วงโค้งนภาพระอาทิตย์ฉายแสงลงมา พระอาทิตย์ฉายแสงลงมาสว่างตาจากฟ้ามา
ดิน โนนแนวดาวลอยเคล้าอยู่กับเดือนโน้นแนวดาวลอยเลื่อนอยู่บนนภาลมโชยโบยพัดสะบัดมา แหมๆ มันหนาว
อุราเสียไม่รู้วาย เออ เอย ใจไม่วายคะนิง

เพลงสาวน้อยพายเรือ

ซ๊ะ หน่อ ละ นอ ละ น้อย... สาวน้อยมาพายเรือเล่นเมื่อลมพัดเย็น พายเล่นชายหาดน้ำก็สะอาดเปี่ยมกระเซ็น เรือติดพี
จะช่วยลงเซ็นๆสาวน้อยไม่เห็นใจพี่บ้างเลย

เพลงสี่ขอ

สี่ สี่ สี่ สี่ขออยุธยา ใครเก่งเชิญรำเข้ามา วันนี้ละหนาดังท่าไว้ให้ตี

เพลงชวนน้องขึ้นรถ

ไปซิ มาซิ ขึ้นรถแท็กซี่สามล้อคนไทยจับปริงกระดิ่งเป็นเพลง เอามาบรรเลงเป็นเพลงฮาวายโป้นอย โป้นอย ก็ไป
นอย (กะละนอย น้อย น้อย นอย น้อย นอย)

เพลงไชโย

ไชโยๆๆ ถือเหล่าขวดโต จะไปหาเมียใหม่เมียเก่า มันไม่เอาไหน จะไปหาเมียใหม่ ใหญ่ๆโตๆ (ซำ)ไชโยๆๆ ถือเหล่า
ขวดโต จะไปหาผัวใหม่ผัวเก่า มันไม่เอาไหน จะไปหาผัวใหม่ ใหญ่ๆโตๆ (ซำ)

เศรษฐกิจพอเพียง

เป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านทั้ง ๕ ชุมชน โดยผู้นำชุมชนเป็นผู้นำในการดำเนินการในโครงการนี้ ของเทศบาลตำบลท่าเกษม จึงทำให้เกิดโครงการเศรษฐกิจพอเพียงตามปรัชญาของในหลวงรัชกาลที่ ๙ คือ การดำรงชีวิตให้เหมาะสม ซึ่งเราควรจะมีพอประมาณทั้งการหารายได้ และพอประมาณในการใช้จ่าย ความพอประมาณในการหารายได้ คือ ทำงานหารายได้ด้วยช่องทางสุจริต ทำงานให้เต็มความสามารถ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่วนความพอประมาณในการใช้จ่าย หมายถึง การใช้จ่ายให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือใช้จ่ายเกินตัว และในขณะเดียวกัน ก็ใช้จ่ายในการดูแลตนเอง และครอบครัวอย่างเหมาะสม ไม่อยู่อย่างลำบาก และฝืดเคืองจนเกินไป สิ่งสำคัญ ก็คือ ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการ การต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่ เดิม ต้องถูกระทบกระเทือน ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจจากปัญหาฟองสบู่และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี

